53. Vangæfu börnin og þjóðfélagið. Hugleiðingar um samnefnd erindi Jóns Pálssonar fluttu í Ríkisútvarpið 1935.

4 blöð

Nýlega var þess getið t.m.k. í blaði einu hér í bænum, að piltur nokkur hefði verið blekktur í 5. sinni fyrir þjófnað og þess jafnframt, að hann væri innan við tvítugs-aldur.—

Útvarpserindi mín 28. ágúst 1935 og 4. sept. s.á. fjölluðu m.a. um framferði pilta þessa og margra annarra barna í líku efni um þær mundir. Ég nefndi engin nöfn, en benti sérstaklega á það, hvernig uppeldismálum ísl. barna væri nú komið, svo og hvaða ráð ég teldi vænlegust til þess að létta úr ófremdarástandi því, er þá væri ríkjandi og afleiðingar þess, ef ekki yrði aðgert.

Síðan hefi ég, því miður, séð og reynt, að flest það, er ég þá benti á og varaði við hefir verið að rætast.

HH

Hvort sem ég átti hrós eða þakkir skilið fyrir ~~þetta~~ ábendingar mínar, aðvaranir og ráðleggingar, þá fékk ég það frá fjölda þeim manna er á útvarpserindin hlýddu, nema ~~frá~~ þeim, er ég sízt þótti við að léti þau til sín taka svo, sem raun varð á, því einskis manns nafn nefndi ég eða neins stjórnmála-flokks - málefnið var alvarlegra og háleitara en svo og einkum þýðingarmeira, að mér kæmi nokkur einstakur maður í hug og alls síst neinn stjórnmál, þótt ég hefði nokkur einstök börn í huga, sem fyrir mestu hættunni höfðu orðið. — Ég var kærður fyrir erindin og ákærandinn var útvarpsráðið sjálft! Ekki á ég einn og gegnum, en þau sýna, öll og atvik er að þessum kæru á ég einn og sem gegnum, en þau sýna, að sjálfu „ráðinu" hefir eigi litizt á kæru efni sitt vegna meira en svo, því þegar til kom að það fengi hendur sínar til athugunar, en það „fékk það án þess einum stafi væri breytt" því frá því sem ég flutti það.— „að það lét við svo búið standa," en hefir seinni lega þótt það, að það væri ástæða til þess, að „hegna" mér fyrir það, sem ekki tókst, að öðru leyti heimtaði til þess, að láta hvorki aðvaranir mínar né ráðleggingar nokkurn sinni síðan - nú um 7-8 ára skeið heyrast frá útvarpinu, enda hefi ég aldrei þangað komið fyrir afleiðing þess upp frá þessum tíma, þótt fyrir það, að því mér hefir tjáð verið, þótt það hefi fengið áskoranir um það frá mörgum mönnum úr ýmsum áttum.

Það leiddi svo til, að ég varð fyrsti maðurinn, sem flutti opinberlega erindi í útvarpið, 20. og 22. des. 1930 og síðan mörgum sinnum árlega eftir það þótt aldrei færi ég fram á það við neinn. Beiðni, um þetta kom ávalt til mín frá útvarpinu sjálfu, en aldrei síðan 1935 og ég hefi heldur eigi farið fram á það, þótt oft hefi ég séð og fundið þess þörf, ekki mín vegna heldur annarra og einkum barnanna. Þess vegna, þótt komið ég nú sárasjaldan nokkurs, þá er það barnanna vegna, því afskipti mín af málefnum þeirra um nú minnst 10 ára skeið hafa sýnt mér o.fl. hversu illa er að þeim búið í mörgu tilliti.

Þótt ég nú að síðar vildi benda á ýmsar misfellur í þessum efnum, vil ég geta þess, að þær eiga rót sína miklu fremur að rekja til vor, hinna eldri en barnanna sjálfra: Þau hafa eigi vit fyrir sér; það eigum vér að hafa og skyldan hvílir á oss.

Ætti ég að benda á nokkur [illegible] og [illegible], jafn vel svo hundruðum skipti, þarf ég ekki við annað að styðjast en skaðaskýrslur, staðfestar í skýrslum lögreglunnar og þær lýsi ég við að enginn geti hrakið.

Fyrir nokkrum 10 árum voru lög um barnavernd sett, refsingar á o.s.frv. Nefndir manna skipaðar um land allt – það var þegnskylda manna að starfa í þessum nefndum – en svo var um hnútana búið frá hálfu hins opinbera, að við sumum ákvæðum laganna voru engin viðurlög sett: það mátti brjóta, ýmsar voru brotin og eru daglega brotin, án þess nokkuð sé um það fengist eða hægt sé við það að fást. Þannig er löggjöf 20. aldarinnar í þessum málum.

Nú mætti spyrja, hvað hefir þú til brunns að bera um þessi mál og um staðfest sé af skýrslum lögreglunnar? Svar mitt verður: Ótal, ótal margt!

Ég get bent á:

1. Óhæfi heimilislíf foreldranna, áflog, rifrildi og skammir sín í milli í áheyrn barnanna sjálfra.
2. Börnin látin hafast við á götunum útifram að miðnætti eða lengur, hirðulaus, [illegible] og [illegible] „á strætum úti í bæ" o.s.frv.
3. Skólastjórar og kennarar kvarta yfir þess, að börnin sofi í skólanum, sem [illegible] lögum, að viðlögðum sektum, ef út af er brugðið, en foreldrar skipa börnum sínum að „fara út" til þess að selja blöð á götunum úti, fyrir fáeina aura og í hvaða veðri sem er oft köld, svöng og vot í fæturna. Afleiðingarnar:

Það átti fyrir nokkru að banna sölu þessa – og hún hefir þráfaldlega verið bönnuð – en börn frá 5 ára aldri látin hafa hana á hendi. Með eljaninni, hrópa hvert í kapp við annað: „Okkur vantar börn til þess að selja blað!" Blöðin eru ákveðin í því sem lagt hafa bann við sölu þessari – með réttu. Þó ekki nema eitt blað – og öll vinda þau bann þetta að engu.

Börnin fara á mis við nauðsynlega kennslu. Þau hlaupa í veg fyrir alla, hrópa fjöllunum hærra um innihald blaðsins, t.d. eins og þetta: ...„með greinum um morðingjann Svein Benediktsson!.. með grein um stórþjófinn Magnús Guðmundsson! o.s.frv.

Börnin heyra hina fullorðnu segja: Blaðasalan er ágæt sjálfsbjargarviðleitni barnanna – þetta kváðu vera orð eins hátt setts embættismannsins á sínum tíð, en reynslan sýnir, að börnin hafa ekki kunnað að nota sjálfsbjargarviðleitni þessa á annan veg – fjöldi þeirra – en að stela peningum, svo hundruðum króna skiptir þá.

Vangefnu börnin og þjóðfélagið.

Fyrir tæpum 7 árum, 28. ágúst og 4. september 1935 flutti ég tvö útvarpserindi um þetta efni, en útvarpsráðið kvaddi mig fyrir þau. Hefi ég því eigi komið þangað í þeim erindagjörðum síðan og veld ég því að biðja eitthvert hinna víðlesnustu blaða bæjarins fyrir línur þessar til birtingar almenningi; því reynsla mín og annara í barnaverndarnefndinni nú um 10 ára skeið hefir sýnt, að aðvaranir þær og bendingar sem ég bar fram í áðurnefndum útvarpserindum mínum, voru orð í tíma töluð, enda fékk ég þá almennar óskir um að ég léti eigi staðar numið við aðvaranir mínar og ráðleggingar um, hvað gera mætti vangefnu börnunum til bóta.

Skýrsla barnaverndarnefndarinnar um störf hennar síðastl. ár er nýkomin út, og sýnir hún m. a. brýna þörf á því að hafist sé handa um þetta mál hið fyrsta og einmitt í þá átt, er ég benti á í útvarpserindum mínum 1935. Þögn útvarpsráðsins hefi ég látið mér í léttu rúmi liggja, en hitt ekki, hvernig högum hefir hrakað víða síðan um uppeldi barna hér í bænum. Það er mál, sem ég tel mér bæði ljúft og skylt að vekja athygli á, ef vera mætti að það gæti orðið til þess, að einhverir góðir menn vildu sinna því. Ég benti á hæli og skólaskip. Fyrra atriðið er nú að komast á góðan rekspöl, hitt hefir legið í þagnargildi síðan

Næstum sjö ár eru liðin síðan ég flutti erindi tvö í Útvarpi ríkisins, 28. ág. og 4. sept. 1935, er fjölluðu um „Vangæfu börnin og þjóðfélagið". Áður hafði ég flutt erindi í Útvarpinu, fleiri en eitt eða tvö á ári hverju um ýmis efni „til fróðleiks og skemmtunar". Hvernig útvarpshlustendum gazt að þeim, veit ég ekki, annað en það, að ég hef nokkur bréf í höndum (í æfiritum), sem sýna, að nokkrir hugsandi menn hér í bænum og ýmsum sýslum landsins hafa – algjörlega án minnar íhlutunar eða fyrirfram vitneskju um það – sent útvarpsráði áskorun um að það sæi svo til, að ég flytti þar erindi miklu oftar en áður. Þessu mun ráðið þó eigi hafa sinnt að neinu leyti síðan og er mér það sjálfum alveg meinfangalaust, og læt mér það í léttu rúmi liggja. En hitt, um aðvaranir mínar og bendingar til barna og foreldra um það, hvað þó væri að gerast og árlega gerðist með tilliti til vangæfu barnanna, er nokkuð öðru máli að gegna: Það var – og svo er enn – áhugamál mitt, sem ég taldi að leiða mætti í annan og betri farveg en þá var gert, enda hefir flest það komið fram síðan sem eflaust mátti betur fara og sem nú er svo komið, að til vandræða horfir.

Hvað gerði svo útvarpsráðið í tilefni af áðurnefndum erindaflutningi mínum 28. ág. og 4. sept. 1935 um „Vangæfu börnin og þjóðfélagið"? Það kvaddi mig fyrir sig, heimtaði að mér handritin og hegndi mér síðan með því að hleypa mér eigi oftar inn fyrir dyrastafi sína í því [illegible] erinda gjörðum. En þetta var í raun og veru engin hegning fyrir mig, persónulega. Það hefir sennilega verið að eins frómur fyrir þann útvarpsmanninn einan er að [illegible] stóð og nú gekk fram fyrir skjöldu og játaði á sig, þótt óbeinlínis væri – að hann væri einn í hópi þeirra manna og þá sennilega eigi hinn atkvæðaminnsti, er í [illegible] ætti í því hvernig komið væri fyrir

ungmennum héraðsfélagsins og upprennandi æskulýði, án þess að ég þó þyk-
hæfari nú nánari öðrum tilefni til þess að taka það til sín. En hann
vex þá. Ekki veit hann hvorki né